

A mi 1945-ünk.

Ahhoz, hogy a családjunk 1945-ös évét el tudjam mesélni, egy kicsit vissza kell kanyarodjunk az időben.

Anyai dédnagyanyám, Stier (Sziget) Teréz, 1903-ban született, a Tolna megyei Hógyész és Tevel közt fekvő Neumühl völgyében, egy malomtulajdonos családban. Testvérei István (1899) és Ida(1901).

1927-ben vásárolt a család egy gőzmalmot a Tolna megyei Zombán, amelyet korábban egy akkora becsődölt részvenytársaság üzemeltetett. A következő pár évben hatalmas építkezések kezdődtek, amely során 1929-ig sikerült egy hatalmas, hat szobás, fürdőszobás polgári házat építeni a család részére, valamint a malom melletti kis utcában 6 darab szolgálati lakás is épült a malom dolgozói számára, kövezett úttal. ebben az időben került sor a malom villamosítására, valamint a család házában égett először villanyfény Zombán.

A lendület akkor akadt meg, amikor a malom tulajdonos ük nagyapám, Pál, aki addigra az egész családdal együtt magyarosított Szigetre 1930-ban elhunyt, majd fia István, aki addig derekasan kivette a részét a malom igazgatásában, kikérte az örökségét, majd abból Szászváron (Baranya megye) vett malmot.

A malom vezetése innentől dédnagyanyám testvére, Idára maradt, dédnagyanyámnak egészen más feladatt jutott.

Miután Ida kiházásítása kudarcba fulladt, részint eléggé férfias jellemének köszönhetően, mivel kártyázott, dohányzott, és úgy itta bort, mint bármelyik férfi, részint pedig azért, mert egy gazdagnak vélt katonatiszt kérése miatt hamar kiderült, hogy nincstelen és házasság szédelő. Így dédnagyámra hárult a feladat, hogy férfi kerüljön a családba. és került is, de nem is akármilyen.

Dédnagyapám, Pilinger (Csaba) József 1905-ben született a Felvidéken, kilenc gyermek közül legidősebbként. Édesapja a Monarchia csendőre volt.

a Pilinger család az 1930-as évekre Szekszárdra települt, dédnagyapám pedig a Horthy Miklós Közkorház gondnokságán dolgozott, mint vezető. Tökéletesen hegedült, zongorázott, széles látókörű, művelt ember volt, a kor divatja szerint pizok jóképű.

Az esküvő 1932-ben volt, majd dédnagyapám beköltözött a 6 szobás villába, mint ifjú vő, és bekapcsolódott a malom vezetésébe sógornője, Ida oldalán. Ehhez azonban kellett előtte, hogy az akkori Piritzer áruházban kifizessék az új vő, hitelre vett ingjeit és gatyáit. ahogy a családi legendáriumban élt, József két bőrönddel érkezett.

Majd ismét fejlesztések kezdődtek, térszta üzem, sertés hízlalda, gatter üzem épült, valamint angol kert és

szökőkút.

1934-ben született magyanyám, Pilinger Judit néven, majd még ebben az évben magyarosítottak Csabára. Ennek története, hogy a többi Pilinger testvér rendszeresen kereste fel dédnagyapámat kissebb

kölcsönökért, dorbézolásért, vagy csak hetekbe nyúló családlátogatás címén, és az egyik ilyen alkalommal dicsekedtek el, hogy ők magyarosítottak Párkányira, csak épp az én dédnagyapámnak nem szóltak, így ő mérgében Csabára magyarosított.

1936-ban született meg nagymamám testvére, Levente.

A család élte a boldog, iparos életet, kerti partikkal a falu krémjével, a pappal, a jegyzővel, a csendőrlaktanya őrsparancsnokával, és az orvossal. Hajnalig nyúltak, és persze veszekedésbe torkolltak a borgőzös kártyapartik, amelyek rendszeres résztvevője volt Ida is. Szlogenné vált az Idus, te csalsz kifejezés. az életszínvonal emelkedését egy idő után nehezen fedezte a malom, amely amúgy hatalmas sikereket könyvelhetett el, így olykor olykor hitelekhez folyamodtak. Másként nehezen is lehetett volna finanszírozni a tivornyákat, vagy a bocsánatkérés képpen dédnagyanyámnak vásárolt briliáns karperecet, amelyre azért volt szükség, mert egy átmulatott éjszaka után dédnagyanyám számon kérte a

férjét, aki válasz képpen a hatalmas álló tükörbe dobta a demizsont. másnap hintót fogadott dédnagyapám, bekocsiztatott Szekszárdra, és megvásárolta a karperecet. otthon bocsánatkérés, téma lezárva.

Mint fentebb írtam, József kiválóan zenélt. rendszeres délutáni elfoglaltsága volt, hogy egy demizson jóféle sióagárdi bort letett a zongorára, amelyet a családi legendárium páncéltűkészként említ, majd elkezdett zongorázni. Ahogy csökkent a bor mennyisége, úgy verte jobban a zongorát. Mint a Móricz Zsigmond féle Rokonok.

Aztán gyűltek a háborús viharfelhők. Abesorozást megúsza, mivel a malom Hadiipari beszállító volt. Az

addigra Párkányi testvérek közül ketten viszont nem voltak ennyire szerencsések, mindketten a keleti fronton teljesítettek szolgálatot, a Don partján, egyikük eltűnt, másikuk betegen hazatért, majd az ott szerzett tüdőbaj szövődményeibe hamarosan belehalt.

Mint említettem, Ida, dédnagyanyám testvére igen karakán volt. 1944-ben fogadott egy teherautót, megpakoltatta liszttel, majd a bekerítettség szélén álló Budapestre indult, ahol a lisztet

elcserélte többek között ezüst étkészletre, perzsa szőnyegre, bundára, és egyéb értékes tárgyra. ezek

tulnyomó részét azonban nem sokkal később a vörös hadsereg szállította tovább, immáron tőlünk.

A megszállások miatt történt az is, hogy az olaszországból rendelt és kiszállított térsza gyártó gép a kicsomagolást követően azonnal a kút mélyére került. Valamiért jobbnak látták fel sem állítani.

Először németek jelentek meg a zombai háznál, jobbra tisztek. mivel a család alapvetően sváb volt, így a kommunikáció zavartalan volt. normálisan viselkedtek, kértek, és nem fosztogattak, sőt, az akkor 10

éves nagymamám emlékezett rá, hogy kaptak atólük csokit is. Egyik nap azonban hatalmas sürgés-forgás, kapkodás a német csapatok részéről, majd megkérdezték tőlük, hogy mi a baj. Erre érkezett a

válasz, legkésőbb holnapra itt vannak az oroszok. Általános pánik lett úrrá a családon, mert szobeszedből tudta mindenki, hogy milyenek is az oroszok. Németek el, oroszok be. Na ők nem kértek. össze kapkodták a kacsákat, libákat, és indulhatott a főzés. Mármint a háziak részéről. Az oroszokkal voltak női katonák is, őket jobbra arra használták a tisztek. Ezek a nők lopták el dédnagyanyám gyönyörű ruháit, bundáit, ékszereit, parfümjeit. A vörös hadsereg jobbnak látta, ha dédnagyapám Voigtlander típusú fényképező képe, amivel rengetek fotót készített, mint hobbi fényképész, többet már

nem a zombai ház falán lóg, hanem az egyik tiszt nyakában. Ugyanerre a sorsa jutott a Mercedes írógép, és az arany zsebórák is. Amikor bort kértek, dédnagyapám leakasztotta a prérház faláról a petróleum lámpát, majd következett a pofozás, a pisztoly aggyal való ütés, és a fenyegetés a davaj gitárral. Egy óras könyörgés után nem lőtték agyon, amit azért akartak, mert attól féltek, hogy a petróleummal meg lesz mérgezve a bor.

A faluban mindennaposak voltak a fosztogatások, egy fiatal lányt pedig agyon lőtték, miután megerőszakolták. a fő utcán lerobbant orosz harckocsi hetekig itt maradt, amíg végre el nem szállították.

Aztán az oroszok is elvonultak, és lassacskán beindult az élet.

Először a malmot államosították, gépei egy részét a Bonyhádi malomipari vállalathoz szállították. De persze az államosítás sem ment egyszerűen.

Történetesen az adót abban az időben gabona és liszt formájában szállította el az állam. A család többszöri könyörgése ellenére sem történt meg az elszállítás, aminek egyenes következménye lett, hogy

a gabona zsizsikes lett és megromlott. Természetesen akkorra érkezett ki a hatóság is, mire tönkre ment

a gabona. ebből egyenesen következett a koncepció per. Mivel a malom Csaba József és Sziget Ida hengermalma néven működött, így várható volt, hogy mindkettejük ellen büntetést szabnak ki. Ezért a család azt találta ki, hogy Ida nem tudott semmiről, és így majd Jóska viszi el a balhét. A terv tökéletesen is működött, mivel a tárgyaláson Jóska mint vádlott, Ida pedig mint tanú lett beidézve. Ám a tárgyaláson,

a sok hazugságot megelégedve, a temperamentumos Ida felpattant, és kiállt Jóska mellett, mert, hogy ő

is látta a leveleket, s a többi. Ennek egyenes következménye lett, hogy Jóskát egy évre, Idát pedig fél évre ítélték. Az egész család kuláklírára került, de a bevagonírozásra Sztálin halála miatt már nem került

sor.

Jóska a szabadulását követően hazatért Zombára, és mivel házassága hosszú évek óta tönkre volt menve a kicspongásai miatt, összepakolt, és ugyancsak két bőrönddel oda állt dédnagyanyám elé, majd ezt mondta:

-Szeretném a tönkre ment 20 évemet rendbehozni,

ÉS ezzel elköltözött Pestre, otthagya a kismizett, romokban heverő családot.

Közben nagyanyám, Judit, aki megházasodott, egy felvidékről betelepített fiúval, akinek külön le kellett írnia, hogy nem a vagyon miatt vette el a kulák lányt, így elkerülve a kulák listát. 1952-ben megszületett a

nagybátyám, Béla, majd 1953 telén lehívták a családot a zombai tanácsházára, ahol Csiki Ádám, akkor tanácselnök felszólította őket, hogy egy héten belül költözzenek ki a házból is, mert azt is államosították.

Erre nagyanyám megkérdezte, hogy mit csináljon a karonülő pici gyerekekkel, télen, hóesésben. Majd az íroasztalt verve jött a tanácselnök válasza:

-Nekem a legkisebb gondom is nagyobb attól, hogy maga hova viszi a gyerekeit. egy hetük van leadni a

kulcsot!

Ez a tanácselnök volt az, aki többet magával, Erdélyi kitelepülésük után a Bácskában állítólag szerb gyerekekkel szemben kegyetlenkedtek. De itthoni szereplése is akkora népszerűségnek örvendett, hogy

mikor meghalt, és eljött a temetés, a gyászhuszárok nem voltak hajlandóak leengedni a sírba a

koporsóját,miután megtudták, hogy ki fekszik benne.

Aztan egy hét alatt ami tudtak, és lehetett, elhozta a család a házból, és másoknál helyezték el, ami akkoriban nem volt egyszerű, mert kulákoknak segíteni nem volt túl szerencsés. Volt is, amit sosem kaptak vissza, például a két hízót, amit egy falubeli családnál helyeztek el, majd mikor kérték volna, nemes egyszerűséggel le lett tagadva, mondván: -Nincs itt semmiféle disznó.

Majd a család egy parasztház földes szobájába kényszerült, a friss házas nagyszüleim a gyerekekkel, a dédnagyanyám, Ida, és az üknagyanyám. Mind egy szobába. A helyzet már csak akkor enyhült, amikor nagyapám, mint főkönyvelő, a hógyészi termelőszövetkezet egyik szolgálati lakásába került nagyanyámmal és Bélával, a többiek pedig kaptak két kis kicsi lakrészt a volt malmuk volt szolgálati lakásaiból a zombai termelőszövetkezettől, ugyanis dédnagyanyám és Ida, 50 éves koruk után kényszerültek elmenni a tsz-be napszámosnak.

Üknagyanyám, Sziget Pálné (Hauser Mária) 1969-ben halt meg, lánya, Teréz, a dédnagyanyám 1970-ben. Dédnagyapám, Csaba József valamikor a 70-es évek környékén, bár a család nem tartotta vele a kapcsolatot. Ida pedig, a mi drága Tántink 1991-ben hunyt el.

A mi 1945-ünk nem egy nagy "etvász", ahogy mondták a családban, de az azt megelőző és azt követő időszak azért "megér egy misét".

Jelics Zsolt, 2021.01.03